

Hankinnat, kiertotalous ja uusiokäytön tukeminen

Jätehuoltoyhdistys 8.10.2024

Salla Koivusalo, erityisasiantuntija
Ilmasto- ja ympäristösuojeluosasto, kiertotalousyksikkö
Ympäristöministeriö

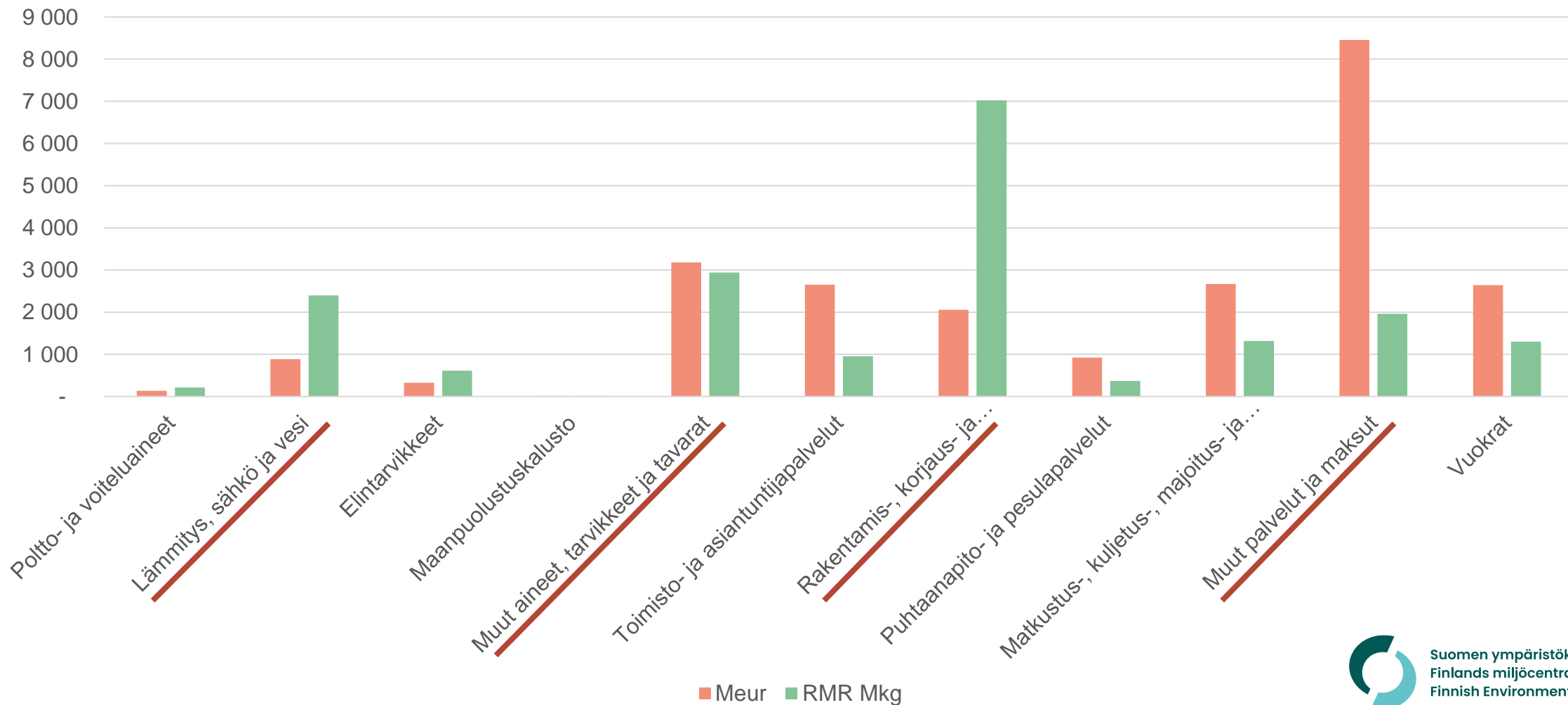
Julkiset hankinnat ja kiertotalous

Julkisten hankintojen merkitys

- Julkiset hankinnat muodostavat merkittävän osuuden bkt:stä, laskentatavasta riippuen 15-20 %. Suuresta volyymistä sekä hankintakategorioiden kattavuudesta johtuen niillä suuri merkittävyys kysynnän luomisessa -> uudet vähähiiliset kiertotalous ratkaisut
- Julkinen hankinta ml investoinnit kattaa kaiken julkisen sektorin rahan käytön, pois lukien henkilöstömenot
- Julkiset hankinnat ovat merkittävä osa kansantalouden materiaalivirtoja, sillä infrarakentaminen on käytännössä yksinomaan julkisen sektorin toteuttamaa, myös uudis- ja korjausrakentamisessa kaupunkien ja kuntien asuntorakentamisyhtiöt ovat merkittäviä toimijoita.
- Kyse on kaupallisesta toiminnasta – ostamisesta tarpeeseen ja ratkaisun (palvelun, tuotteen tai käyttöoikeuden) myymisestä
- Julkisia hankintojen käytetään ohjauskeinona laajasti EU ja OECD maissa, Suomi ei näyttäydy [vertailussa](#) edelläkävijänä
- EU:n hankintadirektiivissä puhutaan strategisista hankinnoista ja tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä sekä innovatiivisia hankintoja

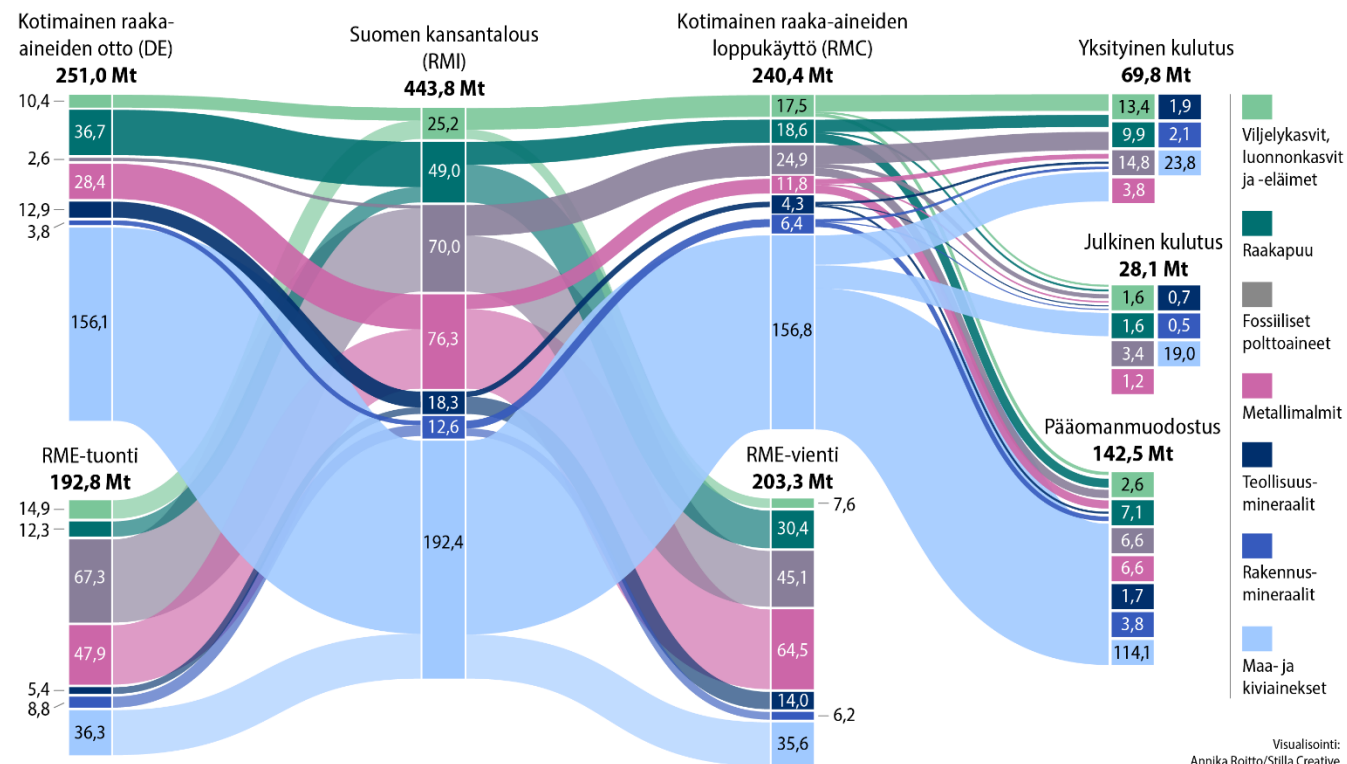

Hankintamenoryhmät (pl. Investoinnit)

Mistä raaka-aineista kyse?

- Muiden kansantalouden materiaalivirta-analyysien perusteella käsitys keskeisistä raaka-ainelajeista julkisella sektorilla (julk.hank. tarkempi analyysi kesken)
- Maa- ja kiviainekset (rakentamisinvestoinnit)
- Fossiiliset polttoaineet (sähkö, lämpö ja liikkuminen)
- Viljelykasvit, luonnonkasvit ja -eläimet (elintarvikkeet)
- Raakapuu (mm. rakentaminen)
- Metallimalmit (lukuisat eri tavarat, lisäksi rakentaminen)

Hankintojen sääntely on laajentumassa myös kiertotaloutta koskeviin vaatimuksiin

- Sisämarkkinat EU:n ytimessä olevaa politiikkaa
- Kansallinen hankintalaki on prosessilaki, jota ollaan parasta aikaa päivittämässä hallitusohjelman kirjausten mukaisesti
- Hankintadirektiivi tullaan avaamaan, tämän komission aikana; fokus innovatiiviset hankinnat ja strategisten hankintojen keskittäminen sisämarkkinoille
 - julkisten hankinnat ovat tärkeä innovaatiopoliittinen työkalu, jonka käyttöä tulee lisätä ja kehittää johtuen julkisten hankintojen suuresta volyymistä.
 - innovatiivisia hankintoja, joihin luetaan tuotteiden ja palveluiden cleantech/puhtaat ratkaisut.
 - Sen lisäksi hankintadirektiiviä tullaan muuttamaan siten, että EU:lle strategisilla (ilmeisesti terveys- ja turvallisuus ja energiaintensiiviset alat) aloilla kohdistetaan hankkimaan sisämarkkinoilta.
- Kiertotaloussäädöstä tullaan esittämään, jossa tavoitteena uusiomateriaalien markkinoiden synnyttäminen, joka löytyy myös Suomen hallitusohjelmasta. Sen lisäksi halutaan luoda kriittisten raaka-aineiden sisämarkkinat. Julkisia hankintoja koskevat delegoidut säädökset tulevaan kiertotaloussääntelyyn näyttävät todennäköisiltä.
- Kansallinen kiertotalouslaki valmisteilla on pohdittu, minkä materiaalin osalta voisi kansallisesti uudelleen käytettävä materiaali, esim maa- ja kiviaines ns sekoitevelvoite

Julkiset hankinnat ja uusiokäytön tukeminen

- Kiertotalousmarkkinat ja kysynnän luonti
 - Tuote- ja palvelukohtaiset markkinavuoropuhelut ovat avainasemassa, kun tunnistetaan ja kehitetään käyttökelpoisia hankinnan kiertotalouskriteereitä
 - [Kriteeripankki.fi](https://www.kriteeripankki.fi) –palvelusta löytyy tällä hetkellä kiertotalouskriteereitä usealle tuoteryhmälle (elintarvikkeet, liikenne, energia, rakentaminen, tekstiilit, kalusteet, hoitotarvikkeet, laitteet, puhtauspalvelut- ja kemikaalit)
 - Elinkaarikustannukset, korjattavuus, käyttöikä, neitseellisen materiaalin osuus ovat keskeisiä
 - Otettava huomioon aina varsinainen käyttötarve ja siihen liittyvät tarvittavat tekniset ja laatuominaisuudet, joita ei voida vaarantaa kiertotalous vaatimuksilla
 - Voidaan myös määritellä käytöstä poistamiseen liittyviä ehtoja mm erilliskeräyksestä ja kierrätykseen valmistelusta, kierrätysasteesta, tuottajavastuun mukaisesta materiaalien hyödyntämisestä
 - Muuta keskeistä on EEJ-sääntely, digitaalinen tuotepassi, tuotteiden ja palveluiden ISO standardien mukaisuuden sertifiointit ja sekä tyypin 1 –ympäristömerkkien vaatimukset (joutsenmerkki ja EU-kukka)

Taksonomia ja tuote- ja sektorisääntely EU:ssa

- Tausta - ”Kestävistä tuotteista EU:ssa normi”, Green Deal ja EU:n kiertotalouspaketti
 - Ekosuunnitteluasetus on osa kestävien tuotteiden aloitetta (30.3.2022), jolla rakennetaan tuotteiden ympäristöystävällisyys-, kiertotalous-, energiatehokkuus ja elinkaariajattelua sekä lisätään tuotteista saatavaa tietoa
 - Rinnalla myös EU:n strategia kestäviä tekstiilejä varten sekä EU:n rakennustuoteasetuksen muutos osana kiertotalouspakettia
 - Ekosuunnitteludirektiivillä toimeenpannaan ekologisen suunnittelun ja energiatehokkuuden työohjelma 2022-2024
 - Ekosuunnitteluasetus: uudet tuoteryhmät (rauta, teräs, alumiini, tekstiilit, huonekalut, renkaat, pesu- ja puhdistusaineet, maalit, voiteluaineet, kemikaalit, tieto- ja viestintätekniikan tuotteet, muu elektroniikka) ja olemassa olevien tuoteasetusten uudelleenkatseleminen 33 kpl
 - Useita komission tilaamia horisontaalisia valmisteluja ja selvityksiä Esim. kierrätysmateriaalin osuus, korjattavuuden pisteytysjärjestelmä, kestävyys, laiteohjelmisto ja ohjelmisto, DPP...
- Muita tuote- ja sektorisääntelyn julkisia hankintoja koskevia delegoituja säädöksiä
 - mm akkuasetus, pakkaus- ja pakkausjäteasetus, jätedirektiivi, rakennustuoteasetus, energiatehokkuusdirektiivi, rakennusten energiatehokkuusdirektiivi, raskaat ajoneuvot, nettonolla asetus
 - Vaatimuksia tuotteiden kierrätettävyydelle, ei-neitseellisen materiaalin osuudelle, kierrätysasteelle

Taksonomian kiertotalousvaatimukset tulevat

- Rakentamisen vähimmäisosuuksien vaatimukset ei-neitseelliselle materiaalille

Julkisten hankintojen ekologiset tavoitteet –hanke toteuttaa hallitusohjelmaa ja tukee yritysten valmiuksia vastata tulevaan sääntelyyn

- VM:n Hankinta-Suomen ensimmäisen kauden aikana laaditut kahdeksan tahtotilaa, joista ekologinen kestävyys on yksi, tarvitsee tuekseen kansalliset tavoitteet hiilineutraalius, luonnonmonimuotoisuus ja kiertotaloustavoitteiden toteuttamiseksi
- Tavoitteiden laadinta on osa Hankinta-Suomen toista kautta, jossa ovat mukana EK, SY, KL ja HYVIL
- Keskeisten **kansallisten ilmasto- ja ympäristöhaasteiden muuntaminen** julkisten hankintojen tavoitteiksi sekä olemassa olevien säädösten integrointi tavoitteisiin
 - Auttaa yrityksiä sekä hankkijoita ennakoimaan säädösten velvoitteet, jotka toteutuvat yleisesti sektorisäädösten delegoituna asetuksina (EED, EPPD, akkuasetus, ekosuunnitteluasetus, CVD, jäte- ja pakkausjäteasetus)
 - Luo valmiuksia yrityksille vastata vastuullisuusraportointi- ja due diligence velvollisuuteen, jossa hankintojen (scope 3) ympäristövaikutuksista tulee olla selvillä
- Hallitusohjelma: innovatiivisten hankintojen kehittäminen ja kiertotaloushankintojen edistäminen
- Komission suuntaviivoissa mainitaan innovatiivisten hankintojen kehittämisen tarve. Digitaalisuuden ja puhtaan siirtymän edistäminen on innovatiivisten hankintojen keskiössä, joilla voidaan samanaikaisesti myös kehittää sisämarkkinoita ja Suomen näkökulmasta edistää yritystemme pääsyä EU:n sisämarkkinoille laajemmin

Julkisten hankintojen ekologiset tavoitteet –hankkeen tavoitteet

- Kansalliset tavoitteet asetetaan **vaikuttavimmille hankintakategorioille** huomioiden vaikutusten kohdentumisen ilmastonmuutokseen, luonnonmonimuotoisuuteen ja luonnonvarojen käyttöön.
- Hankintakategorialle tai sen tarkemmin määritellylle alakategorioille **asetetaan tavoite hiilijalanjäljen, luontojalanjäljen vähentämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi** vuoteen 2035.
- Tavoitteiden halutaan olevan **kunnianhimoisia, mutta toteuttamiskelpoisia**. Toimialajärjestöjen omiin ympäristötiekarttoihin ja tavoitteisiin perehdytään, ja käydään keskusteluita asianomaisten sidosryhmien kanssa.
- Tavoitteet ovat kansallisia tavoitetasoja, **eivät hankintayksiköitä sitovia tavoitteita**.
- Tavoitteet hyväksyttäisiin **valtioneuvoston periaatepäätöksenä** vuoden 2025 ensimmäisellä puoliskolla.

Toimintamalli EU:n tuote- ja sektorisäädösten julkisten hankintojen vaatimusten koordinointiin

- Luodaan toimintamalli EU tuote- ja sektorisäädösten julkisten hankintojen pakollisten ilmasto-, luonto- ja ympäristövaatimusten sekä kestävyysvaatimusten valmistelun kansalliseen koordinaatioon.
- Esimerkkejä tuote- ja sektorisäädösten julkisten hankintojen pakollisista vaatimuksista jo olemassa: energiatehokkuus direktiivi, rakennustuoteasetus, akkuasetus, puhtaitten ajoneuvojen direktiivi.
- Sädösaloitteet käsiteltäisiin jatkossakin asianomaisissa EU-jaostoissa, joissa on julkisia hankintoja koskevia tavoitteita.

Nimetään koordinoiva vastuutaho. Ministeriöt informoivat vastuulla olevista valmisteluista, voimaantulosta ja muutoksista koordinoivaa tahoa.

Tieteellinen perusta, julkisten hankintojen ekologiset vaikutukset

- Ehdotukset perustuvat pääosin
 - Raaka-aineiden käyttö julkisissa hankinnoissa, SYKE
 - [Nissinen & Savolainen](#)
 - HILMI-hanke: hiilijalanjälki ja siihen vaikuttamisen mahdollisuudet eri kategorioissa, & Vähähiiliset julkiset hankinnat SYKE
 - <https://tietokayttoon.fi/julkaisut/raportti?pubid=URN:ISBN:978-952-383-097->
 - [Vähähiiliset julkiset hankinnat –keinoja ja mahdollisuuksia](#)
 - Luontojalanjälkilaskennan tulokset eri hankintakategorioissa, Jyväskylän yliopisto
 - Julkaisu <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-056-9>

Ohjaus- ja asiantuntijaryhmän rooli ja kokoonpano

- Ohjausryhmässä edustajat VM, LVM, SM, MMM, TEM, VNK, YM
- Tieteellisen tiedon pohjalta ehdotetaan alustavia suuntaviivoja tavoitteiksi keskeisten hankintakategorioiden hiili- ja luontojalan vähentämiseksi sekä kiertotalouden edistämiseksi.
- Ehdotuksia/suuntaviivoja tavoitteiksi käsitellään asiantuntija paneelissa, joka ottaa kantaa alustaviin kategoriakohtaisiin tavoite ehdotuksiin sekä seurannan tapoihin.
- Asiantuntija paneelityön kautta ehdotetaan kansalliset tavoitteet keskeisille hankintakategorioille.
- **Asiantuntijaryhmässä on yli 50 henkilöä keskeisistä hankintayksiköistä**
- **Vaikuttavimmat kategoriat**
 - **rakentaminen (talo + infra)**
 - **elintarvikkeet ja ateriapalvelut**
 - **lääkkeet ja hoitotarvikkeet,**
 - **ajoneuvot ja kuljetukset & työkoneet**
 - **ICT**
- Nykytilanne ja kehitystarpeet
 - Pyritään tunnistamaan ne keskeiset hankintakategoriakohtaiset vapaaehtoiset ympäristökriteerit, jotka tarvitsevat päivitystä tai niiden kehittämistä uusiin hankintakategorioihin. Hankintayksiköt hyödyntävät kriteereitä omassa työssään ja ovat tärkeä työkalu tavoitteiden toteuttamisessa.
 - Tehdään yhteistyötä ympäristömerkkilautakunnan kanssa mahdollisten uusien tuoteryhmien esitysten muodossa sekä esitetään kriteeripankki-fi – palveluun kehitettäväksi uusille kategorioille kestävyyskriteereitä

Hankkeen prosessi 2024

